

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

TÁRSADALMI HETILAP.

Előfizetési feltételek:

Budapest, VI., váci körút 3.

SZERKESZTI

Egész évre házhoz küldve . . . frt 7.—
Félévre " 3.50
Negyedévre " 1.75

lová minden küldemény intézendő.

SZABOLCSI MIKSA.

Egyes szám ára 14 kr.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Tartalom: Az orthodox zsidó „hitfelekezet“ Mardochai Hajehudi-tól. — Kiddus Hassém. — A pokol a középkori zsidó költészetben. Eredeti értekezés. (Tárczaczi.) Irta: Dr. Keeskeméti Lipót. — Gyászünnepegy. — Uj miniszteri rendelet a zsidó esketések ügyében. — Vidéki levelek. — Szellemszikkok a rabbini irodalomból. (95. sorozat.) Talmudistától. — Heti naptár. — Előfizetési felhívás. — Hírek. — Szefforisz és Róma, Philipson regénye. (23. folytatás.) — Hirdetés.

Az orthodox zsidó „hitfelekezet“.

A haza zsidóságáról szól az új valóság- és közoktatásügyi miniszter előtt tisztelgő izr. országos iroda küldöttsége, és a zsidó hitfelekezet ügyét hangoztatta és ajánlotta a miniszter kegyébe. Három nappal később a zsidó közvetítő bizottság küldöttsége jelent meg az új miniszternél, de ennek szónoka már csak az orthodox zsidó hitfelekezetet emlegette, ennek a nevében örült, hogy felséges királyunk kegyelme épen Csáky Albin gróf excellenciáját állította a vallás- és közoktatási ügyek élére, az orthodox zsidó hitfelekezet érdekét, mely »az ember legszentebb érzelmeivel és sértetlen jogival benső összefüggésben áll« ajánlotta melegen a miniszter kegyébe.

A miniszter, igaz, — és ez gyors áttekintésről és valódi bölcs belátásról tesz tanubizonyosságot — orthodox párttól szól csak válaszában és a világért sem orth. zsidó hitfelekezetről, és ennek a pártnak tudomására is hozta, miszerint rajta lesz, hogy a pártok közötti surló dást megszüntesse; ez felemelő, örvendetes és szebb jövőt ígérő tény, a melyről azonban nem tehet az »orthodox zsidó hitfelekezet«.

Mi is az az orthodox zsidó hitfelekezet?

Az orthodox zsidó hitfelekezet egy zsidó szekta, melynek első és főtétele a Reich Ignácban való hit. A ki őt elismeri, az az új egyház igaz, hü fia, a ki tagadja, lehet máskülömben a legvallásosabb, a legtanultabb és a legérdemesebb zsidó, még sem igazi zsidó.

Egészen úgy, mint Szabatai Zevi, a 17. század siralmas emlékü zsidó álmeziás korában. A ki nem hitt Szabataiban, azt a hamis prófeta pártja »a zsidó hittől elpártoltnak« deklaráta,

mint teszik Reich Ignác csatlósai, mindazokkal szemben, kik vezérüket el nem ismerik.

Azt hiszed, tisztelt olvasó: tréfálok.

Fájdalom, a mit mondok igazság, meztelen, szomorú igazság.

A kongressusi pártra kezdettől fogva ráfogták, hogy kiküszöböli a Sulchan Aruch, ergo harci lábra kell vele szemben helyezkedniök. Hagyján! De támadt aztán a status-quo-ante-párt, melynek alapszabályai azzal kezdődnek, hogy minden tekintetben a Sulchan Aruch alapján áll, tökéletesen orthodox, teljesen ősi hagyományokra támaszkodik, csak Reich Ignácot nem ismeri el, — és mégis kitagadták a »hithü« zsidóság kebeléből, sőt rásütötték és szent szabályként kimondták, hogy: »a statusquobeliek még gonoszabbak a neologoknál« (Kat hastatusquo g'ruim jószér mehakat haneologim. L. M'haram Sik p'szak-jait.)

Hogy nem a Sulchan Aruch hü vagy kevésbé hü megtartására fektetik a reichisták a főszólyt, kiviláglik abból is, hogy vannak községek, hol pl. a szombatot általánosan és nyilvánosan megszenteltelenítik, de azért »hithü« zsidók; mert Reich Ignácot vallják, míg egy másik hitközség tagjait, kik a zsidó tradíciókat a legminutiosusobban megtartják, de Reich Ignácban nem hisznek, »a zsidóságtól elpártotlagnak« deklarálják.

Rima-Szombat például, hol szombaton egyetlen zsidó boltja sincsen bezárva, »hithü« hitközség, míg Várpalota zsidói, kik a szombatot és a zsidó hit szabványait mint kevés magyarországi hitközségben szentül megtartják »az ősök hitétől elfordultak.«

Ad vocem Várpalota! Rabbija, Singerr Abraham megírta a »Hamadrach«-t, egy könyvet, mely az újabb talmudirodalom valóságos

gyöngyét képezi, melyet tanítanak az olasz, francia és német rabbiiskolákon és melyet bevettek a berlini orthodox zsidó papnöveldébe is; — a magyar »hithüek« nem látták ugyan a könyvet, de mert megírója Reich Ignácot el nem ismeri, a könyvre átkot mondtak, a zsidó hitre nézve veszedelmesnek kiáltották ki és olvasását szigorúan megtiltották.

Pedig e könyvhez kísérő- és ajánlólevelet irt — és ez a dolog elég komikus oldala — ugyan az a tudós orthodox pap, ki f. hó 10-én az »orthodox hitfelekezeti« nevében intézte szavait az új kultusminiszterhez. Főtisztelendő Singer Peszach, szepes-olaszi rabbija ugyanis, akkor még nem volt »hithü«, de igenis atyja volt a valóban derék szerzőnek, kire joggal hűszke lehet; sötatyja volt a lipótszentmihályi — horribile dictu! — congressusi rabbinak, Dr. Singer Józsefnek, és ő maga is »az ősi zsidó hittől elfordult« Várpalotának volt a papja. Most természetesen csak a »hithü« rimaszombatiak rabbijának, Singer S. L.-nek az atyja.

Ezek aztán irigyelni méltó állapotok, nemde? Egy apa, kinek 3 fia, 3-féle »felekezeti«-nek a papja!

Ne nevéssenek, kérem. Ezek sokkal inkább elszomorító, mint nevetni való dolgok. Nevettek kezdetben Szabatai Zevin is, pedig ő lett aztán a 17. századbeli zsidók legnagyobb csapása.

Azt fogják Önök mondani: Szabatai, kora legnagyobb zsidó tudósa, leglángolóbb szónoka,

legcsábítóbb alakja volt, holott Reich Ignác nem más, mint egy minden tekintetben tudatlan volt lókupecz!

Tudatlan, de ravasz, veszedelmesen ravasz; oly ravasz, mint a milyen a felmerült összes zsidó álmesiasok (10) együtt sem voltak.

Vagy nem sikerült-e neki bolonddá tenni sok száz tisztes, tudós és jámbor rabbit e hazában? Nem azt viszi-e ki velük, a mit akar, nem vezet-e száz meg száz zsidó községet évek óta járszalagon; és ha fellázadt ellene pap, vagy község, nem találkoztak-e mindig rabbik, kik készek voltak az anathema kikiáltására?

Nem darabolt-e fel 38 zsidó községet, mert zsarolásait, visszaéléseit és egyéb galádságait tovább tűrni nem akarták? nem 35 rabbi irta-e alá a máramaros-szigeti hitközség fele ellen az excommunicatiót, melyben az is mondatik, hogy ételükhez (kaftanos és peieszes zsidók ételéhez!) zsidónak nyulnia tiltva van, mert az — menkóser? — és mindezt csak azért, mert Reich Ignác üzelmei ellen fellázadtak, — és nem kész-e mindig egy rabbikból álló had, excommunicálni, kiátkozni bármit és bárkit, ha Reich Ignác így akarja?

Egy néhány rabbit zsoldjában tart, egy néhány haszonlesésből, egynehány együgyűségéből szolgálja; egynehány tényleg hisz benne; a legnagyobb rész azonban csatlakozik, mert fél a többitől.

Reich Ignác kijátsza az egyiket a másik ellen. Ma megteszi a félhátfalusi rabbit »gaon«-nak, »Izrael oszlopá«-nak, »szent«-nek, majd

TÁRTOZA.

A pokol a középkori zsidó költészetben.

Irta: Dr. Kecskeméti Lipót.

Ez értekezés csupán két fejezetét foglalja magában egy nagyobb munka egyik részének. A teljes munka címe: „**A Túlvilág a középkori zsidó költészetben**“, a mely a léleknek és angyaloknak, mint a Túlvilág activ és passiv szereplőinek, ismertetése után behatóbban tárgyalja a zsidó poézis Édenjét és Pokolját. E szerint a munka felosztása a következő:

BEVEZETÉS.

- A) A LÉLEK. I. A lélek eredete és lényege. II. A lélek hivatása. III. Jutalmazás, Büntetés, Végitélet. IV. Az üdvözült léleknek túlvilági élete.
- B) AZ ANGYALOK. I. Az angyal a szentírásban. II. Az angyalok lényege. III. Angyalcsoportok. Szolgálattevő angyalok. IV. Dicsőítő angyalok. V. Üdv- és vészangyalok.
- C) AZ ÉDEN. I. A midrás és költészet Édenének egymáshoz való viszonya. II. Az Éden berendezése. Sátrak. III. Az Éden lakói

Az őskor üdvözültjei. IV. Az Édenlakók típusai erényeik szerint. V. Humor az Édenben.

- D) A POKOL. I. A midrás és költészet Pokoljának egymáshoz való viszonya. II. A Pokol birodalmi. III. Az elkárhozottak kinszenvedése. IV. A bűnösök csoportjai. V. Az őskor elkárhozottai. VI. Az elkárhozottak típusai. VII. Megváltás. Befejezés.

Itt csakis a negyedik rész II. és III. fejezetét nyújthatom, ellátva azokat általános bevezetéssel.

A szerző,

Bevezetés. Túlvilág. Éden. Pokol. Midrás és költészet.

A Túlvilág két nagy birodalmat ölel fel: a Paradicsomot és Poklot. A fogalom csakis a kettő által válhatik teljessé. Az Édennek ellentéte a Géhinom, miként a jó a rossz, az áldásé az átok, a kellemesé a borzasztó; a kettő együttvéve képezi a Túlvilágot. Az erényes élet megkapja jutalmát: a mennyekben éli át üdvözülve az örökkévalóságot; ép így el kell vennie a gonosznak a kiérdemelt büntetést: holta után nem lehet lelke részese az égi boldogságnak. A két birodalom egymással szembe

pedig rásüti valamelyik kiváló rabbira a „posé-jiszróél“ bélyeget. Persze, hogy abba a községbe aztán egy másik rabbit kell tenni az eretnek mellé. Az új pap természetesen Reich Ignácz híve és akarva, nem akarva czinkostársának kell maradnia a herostratesi munkában

Igy támadtak nálunk azok a zavaros és szégyenletes községi viszonyok, melyeknek párja sehol Európában. A Reich Ignácz műve ez, ki egy új zsidó szekta megteremtője lett.

A magyar zsidóság java nem kíséri elég figyelemmel e szégyenletes mozgalmat. Az orthodox rabbik egy része nem vette még észre az örvényt, mely felé sodortatik, nem a veszedelmet, mely a magyar zsidóságra nézve a reichismusban rejlik.

Fel, ti hű pásztorok, ébredjétek Izrael őrei; nagy veszedelem fenyegeti nyájatokat!

Mardochai Hajehudi.

Kiddus hassém.

Eredetileg a martyrokra használták csak e kitélt, kik állhatatosságuk és szenvedéseik által megszentestették Isten szent nevét (Kiddus hassém hű fordítása: a név dicsőítése). utóbb minden tényre alkalmazzák, mely nemes és dicső, mely becsületére válik a felekezetnek és mely hozzájárul, hogy eloszlassa a tévedéseket, miket roszakarat és tudatlanság a zsidókról terjesztett.

Ha zsidó ember nemes cselekedetet követ el nemzsidóval szemben, felsegíti. visszaadja elvesztett

lesz állítva a midrás egyes mondásaiban is. Így: A ki megőrzi a tórát, arra az Éden vár, a ki meg nem őrzi, a Pokolba jut. Ábrahám tanítványai az Édenbe, Bileáméi a Pokolba jutnak. Vagy Bab. Berakhót 28 b.: Két út van előttem, egyik az Édenbe, a másik a Pokolba vezet. Az a jutalmazás, ez a büntetés.

Éden és Pokol így egyformán hozzátartozik a Túlvilág fogalmához, mégis ama sajátos tüneménynyel találkozzunk, úgy a régi talmúdikus és midrásmunkákban, mint a későbbi poézisben, úgy az irodalomban, mint a nép nyelvhasználatában, hogy az Olam habba [עולם הבא], a Túlvilág, képzele teljesen le van foglalva az Éden számára; az mindig a fénynek, boldogságnak és üdvösségnek hazáját jelöli. S ezen Olam habba sohasem a Géhinomnak, hanem a Földi Életnek, Olam hazzének [ע' הנה] ellentétéként szerepel. Ez az észmének folytonos változása, a fogalomnak örök átalakulása, a mely soha egészen határozott alakot nem öltött. Az Olam habba a gyönyörnek hona. Ott van a leviathán és az ő életpárja, a melyet isten a teremtés második napján alkotott étkeül a jámboroknak [ית לוייתן וית ווניה דמתעתדין] (Targum Jerusalmi, Gen. 1, 21.): ámde ugyanezen Olam habba a végítéletmondásnak is színtere, hol egyaránt osztatik üdv és átok.

Másutt, mint a fentebb idézett helyeken, külön ország

tárgyát, figyelmezteti a tévedésre, mely által vele (a zsidóval) szemben kárt szenvedne, menteni segíti veszélyeztetett vagyonát, védelmezi, ha veszedelem fenyegeti: erről azt jegyzi meg a jámbor zsidó, hogy Kiddus hassém-et követett el; és ez az elismerés legnagyobb foka, míg másrészt nem ismer nagyobb bünt a zsidó, mint a chilul hasém-et, azaz Isten nevének megszenteltetését, melyet elkövet az, ki oly dolgot mivel, a mi a zsidó névre szégyent hoz.

Kiddus hasém-et végez az is, ki bátran és nyíltan sikra száll a felekezet becsületéért, tekintetbe nem véve, hogy fellépése saját magának kárára, sőt veszedelmére válhatik. Ilyen férfiakat Izrael az ő kedvencei közé számít és ezek sorába lépett e hó 18-án lapunk tisztelt munkatársa is, V é s z i József ur, a „Budapester Tagblatt“ jeles szerkesztője.

Nem terjedünk ki a sajtópör tárgyalására, melyet az olvasó ugysis ismer a napilapokból; nem kivált azért, mert hisz a kedélyek rég lecsillapultak, az egyetértés Dunaszerdahelyen is helyreállt, sőt nem kis elégtétellel valljuk, hogy az antiszemita izgatások e hirhedté vált fészke később zsidóhitű férfit választott országos képviselőjének, kit, mint értesülünk, a szegény nép érdekeit erősen előmozdító egynehány ténye következtében a kerület annyira megszeretett, hogy fel nem cserélné egy teljes tuczat antiszemita korifeussal.

Vézi József a dunaszerdahelyi gyujtogatások idejében a most már nem létező „Budapester Journal“ ban bizony keményen nekiment S z a b ó Károly szolgabírónak, ki, mint a tárgyalás folyamából is kitűnt, tényleg roppant távol állott attól, mit kötelességtudó tisztviselőnek mondanak. Szabó Vézi ellen

várja az üdvözülteket s külön táj az elkárhozott lelkeket. Egyik az Éden, másik a Géhinom. A talmudi irodalom él az Olam habbának ily általános, határozatlan fogalmával, de azért megteremteti külön a Paradicsomot s külön a Pokolt is, akár egyszerre még a világ teremtése előtt (Peszáchim 54 a.), akár pedig előbb: a második napon a Poklot s utána, a harmadik napon, az Edent. (Gen. R. 11). Itt a Poklot hamarabb engedi létesülni, mint a Paradicsomot, de figyelmét inkább az utóbbira fordítja, inkább ezt festi naiv költészetének ragyogó színeivel. A Géhinommal együtt jöttek létre az angyalok is, (Gen. R. 11), ám ez angyalok rendesen az Édennel szerepelnek együtt és e mellett a Pokol egészen kiszorul a Túlvilág fogalmából.

E jelenség annál inkább feltűnő, mivelhogy a szentírásban, az egész későbbi héber irodalomnak ez örök éltű talajában, inkább akadunk a Pokol, mintsem a Paradicsom eszméjének nyomára. Itt az Éden, mint a gyönyörnek túlvilági kertje, alig említetik. A szentírás Édenje nem azonos a midrás és költészet Édenével. Ily értelemben csakis Ezékh. 28, 13 ban van alkalmazva: Az Édenben, ez isteni kertben voltál. Másutt a termékenység s gyönyörűség jelképeül használtatik az összehasonlításokban: Egyiptom országa olyan, mint az Örökkévaló kertje.

sajtópört indított és az esküdtek — hiszen zsidóról volt szó antiszemítával szemben — kimondták a vétkest. Ez alkalmat azonban felhasználta Vészi, hogy az ott ült iruló-piruló szolgabíró megsemmisítő, saját magának dicsőségére való beszédet mondjon, melyből mi csak a következő passzusokat — melyeket a fővárosi napilapok a „Pester Lloyd“ és a „Budapester Tagblatt“ kivételével elhallgattak — reprodukáljuk:

»Szabó szolgabíró ur, ismétlem, egyenes összeköttetésben állott az antiszemíták gyalázatos üzemivel. Be fogom bizonyítani egy sajátságos egybevágó dolog által. Haskó plébános fenyegető levelet kapott, melyek durva paraszt kézre vallanak. Ezen levelekben oly brutális, aljas kifejezések foglaltatnak, melyeket ezen hely méltósága iránt való tekintetből nem akarok reprodukálni. Ezen levelek egyike azon mondatot is tartalmazza! „Magyarország szerencsétlensége a zsidó fajzat, mely vérét nem ontotta a haza elfoglalásánál!“ És mit válaszolt Szabó ur, midőn az antiszemíták terrorismusa ellen az ő hatósági közbenjárását kérték? Hallották önök az esküvel megerősített tanuvallomást, mely szerint azt válaszolta: „Kétszáz Jordány csak nem parancsol 30,000 kereszténynek, a kik hazájukért véreket áldozták!“ Ime láthatjuk uraim, hogy az oromba paraszt és a szolgabíró ur ugyanazon gondolattól voltak áthatva; ime, láthatjuk a tömeg aljas szenvedélye s a szolgabíró ur magas gondolkodása közötti összefüggést.“

„De mert épen a hazáról szólok, megjegyzek még valamit. Nem tudom, vajon Szabó ősei azok között a hősök között voltak-e, kik ezer

év előtt e hazát meghódították. De 1848—49-ben tudom arról volt szó, hogy e haza véres harcok által újból meghódítottassék, s akkor atyám, a zsidó, szintén harcolt a többiekkel és talán Szabó ur is elismeri, hogy ez által ő a maga és gyermekei részére a polgárjogot megszerezte. Ámde még mindig nem multak el hazánkra nézve a próba napjai. Talán nem sokára jönni fog az idő, hogy Magyarország fennállását egy hatalmas és durva ellenséggel szemben kell majd megvédelmezni. Én, a zsidó, s védőm, a zsidó, már 12 év óta hordjuk a magyar király tiszti portepéjét oldalunkon. És mi nem tesszük le a m a f e g y v e r t, á m b á r h a d i k ö t e l e z e t t s é g ü n k l e j á r t; m e r t m i i s a z o k k ö z ö t t a k a r u n k l e n n i, a k i k h a r c o l n a k, g y ő z n e k, s h a u g y k e l l, m e g h a l n a k m a j d a m a g y a r h a z á é r t. És velünk fognak harcolni ama vallásfelekezet tizezrei is, a mely vallásfelekezet követőitől megtagadta Szabó Károly ur a védelmet azért, mert zsidók. Uraim! a mi vérünkkel áztatott földből majd akkor a vallási türelmesség virágának kell fakadnia, s Szabó Kár. unokái egykor zokogva és pirulva fogják a mi unokáinkat átölelni s könyörögnek majd: Testvérek, bocsássátok meg nagyatyánknak aljas gondolkodás módját. Kérek igazságos ítéletet.“ (Élénk mozgás. Éljenzés.)

Dr. Darvai Fülöp, a jó hírnevű publicista és védőügyvéd beszédéből, kire Vészi is hivatkozott, (Darvai, Décsy Zsigmond, kuriai bíró, hitsorsosunk veje) a következő szép helyet citáljuk.

»...S mily fajta volt az izgatás, melynek követ-

Ez-e ama tájék, a hova a jámbornak lelke eljut? Ide jő-e majdan az istenfélő, hogy, ellentétben a gonoszszal, lássa istennek ábrázatát? (Zsolt. 17, 15 **אני בצדק** [אחזה פניך וכו'] [לקה]). Ez-e a hely, a hova isten magához veszi az üdvözültet? Ha igen, úgy az Ezékiélben előforduló isteni kertet egyenrangúnak kell vennünk az éggel, a hová Eljáhu próféta fölszállott: az Édent a mennybe kell helyeznünk. Így isten a jámbort magához veszi, mint Zsolt. 49, 16.: mert magához veszen ő; hasonlóképen Chanóchnál, Gen. 5, 24.: s ő nem vala, mert magához vette isten; továbbá Eljáhu próféta történetében, II. Kir. 2, 9.: mielőtt elragadtatom mellőled stb, a mivel párhuzamos a 2, 11-ben alkalmazott kifejezés: „És Eljáhu felszálla viharban az égbe.“ Mindez azt mutatja, hogy a lélek az égbe jut: ott van az üdvösség hazája. Erre utal Kóhéleth 3, 21. is, a melyben az örök kétkedés fölveti a kérdést: vajon csakugyan felszáll-e az emberi lélek a magasba?

Ezen magas birodalommal szemben van egy ország a föld alatt, a hova a baromnak lelke, párája jut. A midrás (Midr. Kóhéleth) e baromban a bűnöst látja: ennek lelke kerül alá a mélységbe. A fentnek és alantnak ugyanezen ellentétével találkozunk a Péld. könyvében (15, 24. **אורה חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה**) E sze-

rint az örök élet útja, az örökkévalóság hona fönna a magasban van s vele átellenben **מטה**, alant, terül el a mélység birodalma, a Seól. Ez a szentírásnak a Pokolja, a hova az elkárhozottak jutnak. Ez a halálnak országa, a sötétség hazája, a romlásnak hona, az enyészetnek tájéka. Így az örökéletnek **[חיים]** ellentéte a Seól a Péld. említett helyen; Péld. 12, 28.: az örök életnek ellentéte nem a Seól, hanem a Halál **[מות]**. A Seól név párhuzamosan fordul elő a Halál fogalmával Zsolt, 89, 49. 49, 15.; másutt ismét (Zsolt. 16, 9.) egyenrangú a Pusztulással **[שהת]**. Ez a Seólnak másik neve, mint az Zsolt. 49, 10-ben előfordul. A Sachathon kívül más elnevezésekkel is találkozunk. Így Zsolt. 88, 12—13 párhuzamos szavai: Kéber, Sir; Abáddôn, Enyészet; Chósech, Sötétség és Erecz Nesijah, a Sívárság Birodalma. Itt lakoznak a holtak, az árnyak **[רפאים]** a lankandtak, Zsolt. 88, 11. Ezájás 14, 9. Jób 26, 5). Ide jutnak a gonoszok, kik itt örök nyomorúságban élnek, nincs reményük, menthetlenül elkárhoznak (Jób 27, 8.); az ember ott többé nem a magáé, elveszti egyéniségét (Kóh. 9, 10): nincs működés, számítás, öntudat és bölcsesség a Seólban. A jámbornak lelkét nem hagyja isten ide jutni (Zsolt. 16, 9.), megmenti azt a Seól kinjaitól (49, 16). (Folyt. köv.)

kezményei őt terhelik? Egy szégyenteljes jelszóval, melynek neve „antiszemitizmus“, kezdődik a „heczcz“. Békétlenkedő, illiberális emberek agyréme. — Elmult idők tévhitének felébredése; mert valóban végzetes tévedés, a felekezeti gyűlölség zászlaja alatt hirdetni az óriási többség küzdelmét az elenyésző kisebbség ellen. Igenis tévhit, mert gunyolva szól a haladás legnagyobb vívmányáról, a jogegyenlőség alapelvéről. De még rosszabb az antiszemitizmus: mert doktrinakép hirdeti a szűkkeblűséget, minden erkölcsi alaptörvény nélkül; hiszen arra törekszik, hogy százezreknek emberi jogát lábbal tapossa. Veszedelmes mag, melyből, mint épen az eset mutatja, mérges növény fakad. Űrügy, mely mögé a felekezeti gyűlölség rejtőzik, de a mely végre a birtok elleni harcához fog vezetni. S a végső eredménye az anarchia, a tömeg örült fellázadása az értelmiség ellen. A dunaszerdahelyi választás alkalmával az antiszemitizmus kimutatta elvhűségét: ma antiszemitának adják a mandátumot, holnap pedig zsidónak — és így ezen választásnál is kitűnik az antiszemita mozgalmak valódi tendenciája: a papok és urak ellen való erőszakoskodás és gyűlölet. — S most azt kérdezem, kinek kötelessége volt ezen mozgalomnak gátat vetni? A szolgabíró ur kötelessége volt megtette-e kötelességét? A mai tárgyalás megadta rá a választ, s ez úgy hangzik hogy; nem! S ha a hatóság nem mutatott hajlandóságot, hogy ezen anarchista mozgalmaknak, melyek idővel mindnyájunkat fenyegetni fognak, gátat vessen, nem-e volt kötelessége a hirlapírónak ellene felszólalni?»

Fölötte érdekes Székács Ferencz, törvényszéki elnök (a magyar bírói kar egyik kiváló disze) megjegyzése, melylyel az ítéletet indokolta és melyet az esküt urak egész bátran vehettek arculütésnek is,

Miután — ezt vesszük ki az érvelésből — az esküdtszék kimondta a vétkeket, a vádlottra büntetést kell szabni; a törvényszék ezt meg is teszi, de a legenyebb büntetést szabja rá, miután: először az incriminált cikkek egy szégyenletes mozgalom idejében irattak, a minők — Istennek hála — hazánkban a legnagyobb ritkaságok közé tartoznak; másodsor, mert a rendőri közegek tényleg nem teljesítették kötelességüket; harmadszor, mert a tárgyalásnál bebizonyítottak után a szolgabíró csakugyan nem úgy viselte magát, mint kellett volna, sőt magaviselete elég szégyenletes dolgok okozója lett.

Vészi József 100 frnt fő- és 50 frnt mellékbüntetésre és a 670 frntot kitevő eljárási költség lefizetésére ítéltetett. Sz.

G y á s z ü n n e p é l y .

Alapítóiért és alapítványozóiért tartott f. hó 17-én gyászünnepélyt a pesti izr. nőegylet árvaháza. Jól esett szívünknek tapasztalni, hogy a főváros leg-

jobb zsidó családjában a vallásos kegyelet, a kedves elhunytak iránti jámbor pietas mily mély gyökereken alapszik; olyanokon, melyek az emberi szeretet legszebb világait hajtják, és hajtani fogják mindaddig, mig maga a zsidóság fennáll. Áhitatos ima reszkettette meg a kebleket és köny csillámlott a szemekben, midőn a pap ajkairól a drága nevek ellebbentek, melyek viselői — fájdalom! — már csak emlékezetben élnek, de a melyek kedveseik szívét mindannyiszor kimondhatatlan érzéssel töltik el, valahányszor felidézik, vagy felidézni hallják. Itt áldani hallották e drága neveket az imádkozó lelkipásztor szájából. Mert jelen voltak csekély kivétellel mind azok, kik e nevekben legszentebb emlékeiket táplálják.

A pesti izr. nőegylet árvaháza elhunyt alapítói- és alapítványozói, kikért a gyászünnepély megtartott, ezek:

Deák Ferencz,

Dr. Meisl Farkas Alajos, ezen hitközség volt fő-rabbija,

Herz-Pollak Borbála, ezen intézet első alapítónéja, Brüll Ignác és neje, szül. Forcheimer Leonora, lovag Brüll Miksáné, szül. Munk Ferry, Brüll Ida kisasszony,

Baumgarten Ignác,

Brachfeld Arnoldné, szül. Weiser Ernesztina, Csányi Andor,

Deutsch Ignác és neje Deutsch Teréz,

hatvani Deutsch Irén kisasszony,

hatvani Deutsch Lajos,

Ehrenfeld Benjámín és neje szül. Fischer Fáni,

Eigner Simon és neje Eigner Teréz,

Fochs M. L. és neje Fochs Johanna,

Frankl Jakab,

Fürst Károly és neje Teréz,

Gebhard Magdolna,

Gottesmann Miklósné,

Györgyei Adolf,

Györgyei Alice kisasszony,

Gomperz Miksáné szül. Ausch Ninon,

Dr. Goldberger Adolfné szül. Ernst Mina,

gereuthi báró Hirsch József,

gereuthi báró Hirsch Lucien,

Hirsch Jakab,

Holländer Bernát és neje, szül. Hirschl Mária,

Hirschl Henrikné, szül. Müller Róza,

Krausz Amália,

Kohner Ida, szül. Stein,

Kohner J. Károlyné, szül. Fischl Jenny,

Kohner Zsigmondné, szül. tornyai Schossberger

Luiza,

Kohner Adolf és neje, szül. Schwab Luiza,

Kassovitz J. H.,

lovag Lányi Jakab,

Landau L. R.-né, szül. Nathanson Henrietta,

Latzkó J. Mór,

Munk Mór,

Müller Ignác és neje, szül. Holitscher Rozália,
 Mauthner Mihályné, szül. Heidelberg Emilia,
 Mauthner Lipót,
 Neumann Ármin és neje, szül. Schlesinger Róza,
 Pollak Adolf,
 Palotai Fülöp,
 Rosenberg Józsefné, szül. Herzfelder Sarolta,
 Rosenzweig Naftalie és neje, szül. Guttmann Joh.
 tornyai Schossberger Simon Farkas és neje,
 tornyai Schossberger Regina.
 Schreiber Mór,
 Singer Edéné,
 Stern Bernátné, szül. Herz Leonora.
 Schweiger Adolfné, szül. Stern Rozália,
 Steiner József,
 Stein Henrik és neje, szül. Günzberg Fáni.
 Schlesinger Károly,
 Schubert Mór,
 Sonnenthal Adolfné, szül. Pappenheim Paulina,
 Schwarz Ábrahám,
 Sváb Lőrinczné, szül. Helsinger Róza,
 Strasser Alajos,
 Schweiger Mártonné, szül. Müller Laura,
 Ullmann József és neje, Ullmann Emilia,
 Ullmann Károly és neje, Ullmann Sarolta,
 Wahrmann Regina,
 Wahrmann Mórné, szül. Gold Lujza,
 Weiss Adolf B. és neje, szül. Kanitz Éva,
 Weisz Rikárd.

Egyenként sorolta fel őket a szónokoló rabbi, méltányolta érdemeiket és áldásért fohászokodott emlékükre és azokra, kiknek ezen emlékek oly mindenek fölött szent és drága, és kik — mint említők, csekély kivétellel a mélyen megható ünnepélynél jelen voltak.

Drága halottját ha említi a zsidó — így szólt többek közt Dr. Kohn Samuel, ki ezen alkalommal egyik legszebb alkalmi beszédét tartá — nem említi anélkül, hogy áldást reá ne mondana. Így hagyja ezt meg a szentírás, mondván: „Zécher czadik livróchó“ áldásra említették csak az igazságos neve! A nagylelkű férfiak, a nemes és jámbor asszonyok nevei, kik ezen intézményt alapították, fenntartották, áldássá váltak a szentírás eme szavai szerint: „Mert megmentettem a segélyért kiáltozó szegényt és az árvákat, kiknek támaszuk nem volt, valósult rajtam az elhagyottak áldása, és az özvegy szive örömeiben felujjongott“ Hogy Izrael nemes lányainak anyni áldásthozó eme szövetkezete (a nőegylet) oly nagyokat mivelhet a könyörület és jótékonyág terén, hogy kenyeret nyujthat az éhezőknek, támaszt az árvának, vigaszt az özvegynek; hogy annyi nyomort enyhíthet, annyi könnyet letörülhet, mi másnak köszönhető, mint az áldásnak, mely e nevekhez fűződik, de a mely nemcsak az ő nevükre áldás, hanem áldás a szenvedő emberiségre, és áldás hátramaradottaikra, kik az ő szellemükben működnek, az ő példájukon épülnek.

A pap, beszédét befejezván, reszkető hangon elmondta a halottak üdvéért való kadisimát, mire az árvaház egy növendéke társnői nevében elmondta a Dr. Kohn Samuel rabbi által ez alkalomra szerzett magyar Halottakérti Imát. Ennek végével Friedmann Mór tanár, főkantor rázendített a „Feltámadunk!“ című Kiss József által szerzett templomi énekekre, melylyel a szép és megható ünnepélynek vége szakadt.

Uj miniszteri rendelet a zsidó esketések ügyében.

Vallás és közoktatási m. kir. minisztertől.
 1211. szám másolat.

Valamennyi megye és törvényhatósági joggal felruházott város közönségének.

Felmerült kételyek folytán mihez tartásul értesitem a közönséget, hogy miután az izr. házassági jog szabályozása tárgyában 1863 évi nov. 2-án 15940 sz. a. kelt és 1878 évi szept. hó 21-én 17619 sz. a. kiadott rendelettel újra közhirre tett udvari cancelláriai rendelet értelmében a házasságra lépni szándékozó feleket születési bizonyítvány nélkül összeadni nem szabad. Minden oly esetben, midőn a házasságra lépni szándékozó izr. hitvallású egyén születési bizonyítványt szabályszerű anyakönyvi kivonat alakjában, bármely oknál fogva beszerezni s felmutatni nem képes, hozzám esetről esetre jelentést teendő oly célból, hogy vagy a születési utólagos anyakönyvi bejegyzése rendeltethessék el, vagy, ha a születés körülményei kipuhathatók egyáltalán nem volnának, az illető egyénnek születési bizonyítvány hiányában a felderíthető egyéb adatok alapján való házasságra léphetése engedtessek meg.

Utasítsa ennél fogva a közönség a területén működő összes izr. anyakönyvi kerületek anyakönyv vezetőit, hogy minden egyes konkrét esetben azonnal a közönséghez tegyenek jelentést, melynek alapján a közönség az illető születési eset helye, ideje s az anyakönyvbe igtatandó egyéb körülményeinek megállapítása céljából az érdekelt felek, szülék, testvérek, tanuk, bába, rabbi, metsző stb. jegyzőkönyvi kihallgatása mellett az illetékes első fokú közig. hatóság útján szabályszerű vizsgálatot fog tartatni s az eredményről hozzám jelentést tenni.

Budapest 1888 Szeptember 27-én.

Gf. Csáky Albin. s. k.

Megjegyezzük, hogy ezen miniszteri rendelet csak szentesítése az izraeliták országos irodájának 1888. jan. 14-én 12.156 szám alatt a zsidó községekhez szétküldött körlevelének, melynek 3. pontja így hangzik:

„Esketések csak akkor végezhetők, ha a jegyes felek iratai rendben találtattak. Ezen iratok rendszerint születési és hirdetési bizonylatokból állanak. A születési bizonylatoknak az anyakönyvekből vett kivonatok alakjával kell bírniuk, minden más alakban kiállított születési bizonylat kifogásolandó, és utasítandók a felek, hogy a mennyiben anyakönyvi kivonatot

az oknál fogva nem szerezhettek be, mivel születési esetük anyakönyvelve nem lett, születésük utólagos anyakönyvi feljegyzése iránt — az előző pontban megjelölt módon — folyamodjanak. Méltánylást érdemlő esetekben a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszterium kivételesen megengedi, hogy az anyakönyvből vett szabályszerű anyakönyvi kivonat hiányában a rendelkezésre álló egyéb bizonylatok alapján az esketés végrehajtassék, de ezen engedélyért a felek esetről esetre nevezett miniszteriumhoz folyamodni tartoznak.

Vidéki levelek.

— **Sátoralja Ujhelyről** írják lapunknak: Ma, folyó hó 16-án épen 50 éve, hogy a Kaestenbaum féle alapítványból létrejött sátoralja-ujhelyi izr. népiskola megkezdte áldásos működését. Bold. Kaeszenbaum Márton ugyanis a szegény zsidó gyermekeket a szellemi elsüllyedéstől megóvni akarván, az 1825. évi aug. 26-án kelt végrendeletének 6-dik pontja értelmében egy, S.-A. Ujhely városában felállítandó zsidó elemi népiskolára **százezer** váltó forintot adományozott. »A rossz embereknek ennyire lett elszaporodását« — így szól többek közt a végrendelet idézett pontja — »én egyedül a neveltetés és tanítás módjának hiányosságából vélvén származni, s hogy a közönséges tanítás módja ezen tekintetes ns. vármegyében már csak a zsidó nemzetségnél igen hiányos, világosan látván, meghatároztam magamat, nemzetemnek ezen hibáján csak valamennyire is segíteni, s ez által őket a társaság hasznosabb tagjaivá formálni...« Azon férfi, ki ily nemes eszme valósulása után törekedett, megérdemli, hogy neve a későbbi nemzedékeknél is hálás és tiszteletteljes kegyelettel emlékezetben maradjon; megérdemli, hogy emlékét még most is büszkességgel és hálás elismeréssel említsük, — még most is, midőn őt a Gálszécs közelében fekvő Pelejte község kis zsidó temetőjében már rég sirhant fedi, de a családjához tartozó szegény gyermekek nemeslelkű intézményét, jótéteményeit élvezik. — Az iskola fennállásának ötvenedik évfordulója alkalmával az iskola boldog emlékezetű alapítóján kívül dicséretre méltó azon derék férfiak tevékenysége is, kik a fanatizmus és tudatlanság legszilajabb és legszenvedélyesebb támadásaival szembeállva a Kaeszenbaum alapítványából 1838-ban létesített népiskolát 1852-ben gyökeresen reorganizálták és alreáliskolával bővítették. Azon derék férfiak közül itt Schön Zsigmondot, Thománn Mórt, Roth Sándort és a nagy műveltségű Weinberger Gyulát, kik már jobblétre költöztek; továbbá dr. Schön Vilmost, a Budapesten lakó Schwarcz Vilmost, Weinberger Mórt és Friedliber Albertet, az iskolaszék jelenlegi érdemes elnökét említem, kik a felvilágosodottság hü szolgálatában már az ötvenes években nagy buzgalommal munkálkodtak a népnevelés felvirágoztatása érdekében. Dr. Schön Vilmos, ki az ötvenes években mint az iskola h. igazgatója működött, az iskolában a legváltóságosabb körülmények közt is a tiszta magyar szellemet megtartani törekedett. — Kaeszenbaum egyéb jótékony czélokra is jelentékeny összegeket hagyományozott. Így p. a zemplén-

megyei kórház javára 8000 ezüst forintot adományozott, szegény rokonainak segélyezésére pedig **százezer** forintos alapítványt tett. E hagyománt a megyei bizottság által választott tömeggondnokság kezeli.

— **Tokajból írják lapunknak:** Hosszas vajudás után létesült Tokajon is, az izr. hitközség áldozatkészsége folytán, egy községi iskola. A hitközség anyagi tehetségéhez képest elkövette a lehetőt, hogy felekezeti iskolájuk, azon szellemi niveaura emelje, mely a mai kor követelményei- és igényeinek megfelelően. Részben sikerült is, mert oly kiváló tanerőkre tett szert, kiknek működése, a legszebb reményekre jogosít. Az intézet vezetője és igazgatója, Fénykövi Jakab ur, egy, a hivatásának magaslatán álló térfiu, ki kötelességének nagy szakértelemmel és fáradhatlan buzgalommal igyekszik megfelelni. Az intézet tanítónője, Krausz Janny kisasszony egy ösmert kiváló tehetség, kit már megyénk köztisztületben álló tanfelügyelője több ízben kitüntető figyelmére méltatta, és kinek szakavatottságáról a leghizelgőbb módon nyilatkozott. Herskovits Hermann ur, szintén ösmert, iparkodó tehetség. Ezen tanerők és még két talmud-tanító vezetésére van jelenleg bizva az igen szép számmal látogatott iskolánk. A viszontagságos idők, a zord tél beálltával, a szegénysorsu tanköteles gyermekek, a kellő ruházat hiánya miatt, alig látogathatná az iskolát, és hogy ezen baj némileg is orvosoltassék, Döri Manó hitsorsosunk kezdeményezésére Briger Ignácz tekintélyes kereskedő elnöklete alatt, „Malbis Arumim“ czimvel egy jótékony czélú egylet alakult, mely azon kizárólagos nemes czélt tűzte feladatául, hogy az illető szegénysorsu szülők tanköteles gyermekeiket, a szükséges téli ruházattal ellássa! Ezen üdvös intézményt városunkban nagy lelkesedéssel üdvözölték, és ki-ki tehetségéhez képest, viszi filléreit ezen szent egylet perzselyébe. Alakulása után alig 1—2 napra már, vagy 105 rendes, és 24 pártoló tag áldozott ezen felebaráti szeretet oltárán, és mint alapító tagok, Riesz Salamon ur 50 forintra, Kohon Emánuel és Grosz Izrael urak 25—25 forintra járultak ezen üdvös terv valósításához!

— **Beszterczéről** írja levelezőnk: A helybeli izr. hitközség ujonnanválasztott elnöke, Dr. Blumenfeld J. ügyvéd, a legújabb ministeri rendelet értelmében a hitközséget átalakította. Besztercze város összes önálló zsidó lakói a hitközség kötelékébe felvételtek. A hitközség ez által több mint ötven taggal szaporodott. Dr. Blumenfeld elnök egy a szegények gyámolítását célzó intézményt is alapított. A szegény gyermekek vallástanításáról is a hitközség fog gondoskodni. Az ügybuzgó elnök templom építéséhez is hozzáfogott s jelentékeny összeggel nyitotta meg a gyűjtést. Ezen szép példát már számosan követték. Remélhető, hogy a fáradságtól vissza nem riadó, derék elnök vezetése mellett a hitközség fel fog virágozni.

Szellemzsidrák.

a talmud, midrás- és a későbbi rabbinikus irodalomból.

„ De ha azt mondja a szolga: nem élek szabadsággal: vigye akkor az ura a törvény elé és furja keresztül a rabszolga fülét az ajtófélfán.”
[Mós. 2. k. 11. f. 6. v.] Miért az ajtófélfán, és miért a fülét? Tanuja volt az ajtófélfá, hogy Izraelt szabaddá tette az Örökkévaló, míg elnyomó zsarnokát csapásaival sujtotta, [Mós. 2., 12, 13.] Izrael fülehallatára szólott az Ur: Felszabadítottalak a rabszolgaság alól! [Mós. 2., 20., 2.] de im' ez itt rabszolga akar lenni tovább is: vezesse hát az ura az ajtófélfához és furja rajta keresztül a fülét.

*

Bolond Barbarikáról beszélnek, hogy pompás saruit vállán lógatta, míg meztelen lába sárban gázolt.

Hozzá hasonlít a férfit, ki tudományt szerzett, de erkölestelen.

*

Elváltál tanulmányodtól és egy nap mulva már két napi távolság van köztetek; mert nem csak te távoztol ő tőle, hanem az is és épen ellenkező irányban távozik tetőled.

*

Apád nemes ember volt; te is az vagy. Apádnak vagyona volt; rád szállt. Mindezekért fáradságnak nem kellett. De nevezél valamit, fiam, a mid van és a mit tenmagad szereztél?

*

Jámborjaitoknak emléksobrokat ne emeljete! Tetteik legyenek emléksobraik.

*

Többet még, mint a mennyit a borju szopni akar, szeretné szoptatni a tehén.

*

Dávid fia, Izrael megváltója jönni fog, ha kihale népből — a gög.

*

Pogány is, ha nemes életet él, ép oly magasan áll Isten előtt, mint Izraelnek jámbor főpapja.

*

A ki első feleségét temette el, olyan, mintha napjaiban pusztult volna el Jeruzsálem szentélye.

*

Mózes széttörte a frigyablákat, a betük azonban sértetlenek maradtak. Szárnyat erőszte, keret és határ nélkül mint szellemek szállonganak majd fenn a magasban, majd lenn a mélységben, de élnek és működnek mindörökké.

Talmudista.

Naptár.

Vasárnap (1888 október hó 21) 5649 marchesvón hó (30 napos) 16., hétfő 17., (másodikk táánisz séni) kedd 18., szerda 19., csütörtök 20., péntek 21., szombat 22. napja. *Hetiszidra: Chájé-Szóroh.*

Előfizetési felhívás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetésük **oct. végén** lejár, teljes tisztelettel kérjük, méltóztassanak előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Előfizetési feltételek:

egész évre	7 frt — kr
fél évre	3 frt 50 kr.
negyed évre	1 frt 75 kr.

Papok, tanítók és községi hivatalnokoknak:

egész évre	6 frt — kr.
fél évre	3 frt — kr.
negyed évre	1 frt 50 kr.

Az „Egyenlőség“

szerkesztősége és kiadóhivatala

Budapest, Váci-körut 3. sz.

H I R E K.

Az új téli kis imaházban, melynek felavatását lapunk mult heti számában jeleztük, f. hó 15-én délután 5 órakor végezték először az esti imát. Jelen voltak Wahrmann Mór. orsz. képviselő, a pesti zsidó nagy hitközség elnöke, Deutsch Sámuel, alelnök, Adler Lajos, és Nagel Ármin osztályelnökök, Bloch Mór Deutsch Jakab és Fleischl József templomelőjárók, számos választmányi tag, hitközségi képviselő és egy több százra menő közönség, mely a templom udvarát megtöltötte. A felavatási actus azzal vette kezdetét, hogy a nagyhitközség négy rabbija: Brill M. L. Dr. Kohn Sámuel, Dr. Kayserling M. és Pollak L. 4 tórahtekercset emelt ki a nagy templom frigyládjából és bevitte az új imaház tórahszekrényébe, mely actus alatt a zsidó templomi ének nagymestere, Friedmann Mór tanár, főkantor kar nélkül énekelte a „Matóvu“ kezdetű imát, a mit hallgatni nem mindennapi élvezet volt. Erre Wahrmann Mór az öröklámpához lépett és azt meggyújtva, hangosan elmondta a héber „Sehechejonu“ benedictiót, melyben hálát mondott „Örökkévaló Istenünknek, a világ királyának, hogy életben tartott meg bennünket, hogy engedte, miszerint fennálljunk és elérjük az időt, melyben e szent cselekedetet végezhetjük.“ A község harsány „Amen“-jére kezdetét vette a Mincha ima.

— A „Jó szív“ egyesület egyik nem rég tartott gyűlésén Kornfeld Zsigmond, az „Általános hitelbank“ igazgatója, midőn a „Jó szív“ sorsjáték kibocsájtását indítványozták, felkelt s kijelentette, hogy ő csak azon esetben működik közre, ha a befolyandó nyereségből a zsidó jótékony egyletek is fognak kellő részt kapni. A derék igazgató felszólalásának meg is volt a hatása. A „Jó szív“ egyesület igazgató választmánya ugyanis e hó 18-án tartott gyűlésén az izr. nőegyletnek, az izr. fiárvaháznak s az izr. leányárvaháznak egyenként tizenkét-tizenkétezer frtot szavazott meg.

— **Üdvözlő feliratok** Csáky Albin gróf, az új válás- és közoktatásügyi miniszterhez a lefolyt héten még a következő zsidó hitközségektől érkeztek: Rózsahegy, Gyulafehérvár, Pancsova, Dunaföldvár, Tolna, Topolya, Székesfehérvár, Mohács és Tapolca. Multheti számunkban feltüntetett 93 községgel tehát 105 zsidó hitközség küldött eddig üdvözlő feliratot.

— **Helyreigazítás.** Beledi Miksa urnak lapunk multheti számában megjelent cikkében foglaltakra nézve illetékes helyről azt a megjegyzést vesszük, hogy ama állítása, mintha a pesti vágóhidon csak két metsző működne, nem felel meg a tényeknek. A vágóhidon a pesti zsidó nagy hitközség részéről 6, mond **hat** metsző végzi a rituális vágást; hat és kettő közt pedig, ezt Beledi ur is meg fogja engedni, meg lehetős nagy a különbség. Beledi ur kérése, hogy a község a vágóhidra legalább 4 metszőt állítson, ezeknél fogva tárgytalanná válik, mert hisz a község kérését rég fölülmulta. Beledi ur adatai közt téves az az állítás is, hogy a metszők csak a kóser lett darabokért nyernek fizetést. Fizetést huznak minden általuk levágott darabért, akár kóser lett, akár nem.

— **Aru statisztika.** A m. kir. közlekedésügyi miniszter az árustatistikai árbecslő bizottság második szakosztályának elnökéül Burchard Konrád főrendiházi tagot, a negyedik szakosztály elnökéül Neuschloss Marcell parketgyárost, s a kilencedik szakosztály igazgatójául Ullmann Adolfot, a fiúmei petróleum tisztító társulat igazgatóját nevezte ki. A két utóbbi hitsorsosunk.

— **Zuckerlandl Emil dr.** hitsorsosunk a bécsi orvosi egyetem boncztoni tanszékére kinevezett hírneves gráci tanár, e hó 17-én kezdte meg előadásait. A tantermet a hallgatóság és a diszes közönség zsufolásig megtölté. Ott voltak többek között Albert, a kiváló sebész, Dittel, Schnitzler stb. tanárok, továbbá vagy 100 előkelő bécsi orvos. A belépő tanárt szünni nem akaró éljenzés fogadta. Beszéde elején kifejezte, mily nehézséggel fog járni, oly elődök után mint Hyrtl, Langer és Rokitsanszky, hivatásának teljesen megfelelni. A tudós tanár azután az anatomia feladatáról, lényegéről értekezett kiváló szakértelemmel. Majdnem minden egyes mondatát zajosan mekéljenezték.

Az orsz. rabbiképző intézet felső tanfolyamának „Theologiai Egylete“ f. hó 17-én tartotta alakuló közgyűlését. Ez alkalommal a következő tisztviselőket választották meg: Elnök: Dr. K e c s k e m é t i Lipót; alelnök: Dr. E l s z á s z Bernát; titkár: H o f m a n n Emil; pénztáros B e r n s t e i n Béla. Bizottsági tagok: Dr. Kohlbach Bertalan, Klein József, Ungár Simon, Büchler Adolf, és Singer Bertalan. Az országos rabbiképző intézet önk. és öns. köre f. hó 9-én tartotta meg alakuló közgyűlését. Az ez alkalommal megejtett választások eredménye a következő: Elnök: Büchler Adolf; alelnök: K r a u s z Samu; titkár: F i s c h e r Emil; ellenőr: F r i s c h Ármin; pénztáros: B r a u n Salamon; könyvtáros: L e i t n e r Mihály.

— **A szerb király a bécsi spanyol-zsidó templomban.** E hó 16-án déltájban Milán szerb király meglátogatta a bécsi spanyol-zsidóknak a Zirkusgasse-ban ujonnan épült templomát, hogy azt közelebbről megtekintse Kiséretében, volt fia, a trónörökös is. Az előcsarnokban a királyt a hitközség előjárósága, élén R u s s o Márkus elnökkel, fogadta, ki a királyt rövid beszédben üdvözölvén, a templomba kísérte. A bejáratnál Bauer főkantor és Papo chacham fogadták, a hol a király meg is áldatott. Az oltárhoz érve, a király felkérte, hogy a számára készített diszüléson foglaljon helyet. Ezután a főkantor, a kar és orgona kíséretében egy zsoltárt énekelt igen hatásos módon, a mit egy a királyért tartott ima követett. A szerb himnus eléneklésével véget ért a magas vendég tiszteletére rendezett rövid, ünnepies istentisztelet. A király ezután részletesen megtekintette a valódi orientális stílusban épült templom helyiségeit s felszereléseit s több ízben adott csodálkozásának kifejezést. Miután az előjáróságnak és hivatalnokoknak köszönetét kifejezte, visszahajtott szálló helyére.

— **Milán király egy mondása.** Milán király, midőn e hó 16-án a bécsi spanyol-zsidó templomot meglátogatta, a vele volt fiának, a hitközség előjárósága előtt, először németül, azután szerbül így szólt: »Látod fiam; azért hoztalak velem e helyre, hogy megtanuljad, hogy kell mind a vallásfelekezettel egyenlően bánni s irántuk egyenlő indulattal viseltetni.«

— **Zsidó művész az operában.** Schiff Etetka, hazánkbeli tehetséges fiatal énekesnő, ki csak nemrég lett a würzburgi színházhoz szerződötve, szombaton lép fel a m. kir. operában, Gounod „Faust“-jának Margit szerepében. Ezen vendégszereplésre a művésznőt, szerződötés céljából, az opera igazgatója hívta meg. A fiatal énekesnő fellépése iránt az érdeklődés általános.

— **A Rothschild-muzeum megalapításával** foglalkozik az egész francia sajtó. E muzeummal a híres család párisi megalapítója emlékét örökítik meg, s a megalapítása özszeesik Rothschild James br. halálának 30-ik évfordulójával. F. hó 15-ikén lesz ugyanis 30 éve, hogy James br. a rue Laffittei szerény palotában örökre lehunyta szemét. Ugyanazon ősz volt ez, mely emlékezetes marad Beryer, Lamartine és Rossini halála miatt is. Négy hét alatt Páris így az ékesszólás, a költészet a zene és a pénzügy egy-egy jelesét vesztette el. Rothschild James halála előtt 50 évvel vette nőül hódító szépségű Betty nejét és alig volt husz éves midőn a párisi Rothschild-ház alapjait megvetette. Ezelőtt nem volt a világon ilyen hatalmas intézet, s már maga ez a körülmény, is megérdemli, hogy a Rothschild hotel megmaradjon az utókor számára és kegyeletből visszaállítsák régi színvonalára. De hát más érdekes emlékek is fűződnek ezen épülethez, melyet XV. Lajos idejében épített egy gazdag

bankár s a melyben egy hatalmas fejedelemnő, a szerencsétlen Beauharnais Hortensia, Hollandia királynője és III Napoleon anyja, lakott. A szerencsétlen királynő midőn 1808-ban a Pyrenei hegyek hazájából, férjével, Lajos királylyal, volt találkájáról ide visszatért, e palota termeiben adott Károly Lajos Napoleonnak, a francziák későbbi császárnak, életet. A hotel — S a i n t - J u l i a n, burgundiai kincstartó kezéből került idegen kezekbe és Rotschild előtt már több milliomos lakta . . . A nagy forradalom idejében itt lakott Lonois, a rendkívüli nagy vagyonu hadsereg szállító, később Berthier kezébe került, majd Bonaparte Lajoséba, kié a 100 napig volt. Ezután — bizonyos időköz múltán — került a Rothschildok birtokába, és hatvan évig volt Rothschild James báróné jótékony-ságának tanuja. Itt látták meg a napvilágot a párisi Rothschild-ház jelenlegi fejei, de egyikök sem itt rakta meg tűzhelyét. 1886, James báróné halála óta üresen állt a rue Laffittei ház. A muzeum, melynek most helyiségévé lesz, bizonyára Páris egyik legérdekesebb látnivalói közé fog tartozni.

— **Egy zsidó tábornokról.** Lapunk múlt számában közöltük a „Pester Loydnak“-nak a zsidó törzstisztekről szóló cikkét, melyben említés volt téve Danneberg tábornokról is. A „P. Ll.“ megjegyezte, hogy érdekes volna a nevezett tábornok életrajzi adatait megtudni. Erre vonatkozólag a tábornoknak Györött élő rokona a következő adatokat közli: Danneberg Albert, recte Danburghy Tivadar Ede született 1815-ben N.-Kanizsán. Miután szülővárosában 6 gymnasiumi osztályt végzett, jó módu atyjának üzletébe lépett. A kalandok után való vágy a tudomány-szomjas, tehetséges férfit 1844-ben Amerikába üzte, hol két évi barangolás után az Unio hadsereg kötelékébe lépett s még azon évben „sergeant“-tá neveztetett ki. Különösen kitüntette magát Vera-Cruz ostromlásánál, a mikor vitézségi érmet is nyert. Ezenkívül harczolt a buena-vistai, cerro gordoi stb. ütközetben, melyekben több ízben megsebesült. 1848-ban már parancsnoki rangra emelkedett. Ez évben Csányi László, későbbi közlekedésügyiminister (a 13 martyr egyike) sürgős kérésére, mivel vele baráti viszonyban állott, visszatért hazájába és mint hagynad a magyar seregbe lépett. Később az általa alakított honvéd vadászcsapat parancsnoka lett, mely csapat élén részt vett a híres kápolnai ütközetben, majd Budavár ostromában, a midőn meg is sebesült. Mivel harczképtelenné vált, Kossuth őt az egyesült államok magyarországi ügyvivőjévé nevezte ki s e miatt 1849-ben Amerikába utazott. A szabadságharcz lezajlása után Prágai, Wimmer és Radnits emigransokhoz csatlakozott, kik politikai küldetésben jártak. Ők szerkesztették az emigratio nevében az akkortáiban híressé vált s a magyar néphez szóló felhívást, mely miatt nagyon sokat elfogtak. Többek között Danneberg családja is sokat szenvedett. Később keresztül barangolta egész Amerikát, majd Angliában találjuk, hol katonai szolgálatba lépett s mint őrnagy részt vett a China elleni expeditióban. Azután Mellbournba utazott állandó tartózkodásra. De nyugtalan vére innen is tovább üzte. 1857-ben visszatért Londonba, a

hol az említett év tavaszán hirtelen halál véget vetett sokat hányatott, tettekben gazdag életének. Danneberg a zsidó vallás hive maradt élete végeig. Atyja 101 éves korában hunyt el. Több testvére még most is él.

— **A német császár és az antisemitismus.** A német császárnak Bécsben való tartózkodásáról egy érdekes episodot említhetünk fel. Királyunknak császári vendége tiszteletére adott diszebédhez a sajtó összes képviselői behocsájtattak, kivéve az antisemita Vaterland és Weltblatt tudósítói.

— **Dr. Günsz Aron** Biblia történetek a zsidó ifjuság számára czimű tankönyvek III-ik füzeté megjelent, melylyel az egész mű be van fejezve. Az I-ső füzet (64 oldal, ára 30 kr.) Óstörténet, a patriarchák a II-ik füzet (76 oldal, ára 30 kr.) Mózes, Józua és a bírák, a III-ik füzet (120 oldal, ára 40 kr.) A királyság történetét tartalmazza. Egyszerű, tiszta magyar irályban tartva, sikerült az ifju hittanár és immár verőczei főrabbinak a biblia elbeszélését röviden összevonva olyképen előadni, hogy azt az elemi és középiskolai ifjuság haszonnal és érdeklődéssel tanulhassa. Az első két füzetéről ugy a szaklapok, mint a napi sajtó elismerőleg nyilatkoztak, a mi remélni enged, hogy a mű teljes megjelenése után pártolásra fog találni.

— **Mikor a vendéglős antisemita,** akkor akaratalanul is pompás tárgyat nyujt a komikumhoz, ezt bizonyítja legalább egy Horpatzky Zsigmond nevű cseh agensnek a bécsi fűnfhausi járás-bíróság-hoz benyújtott panasza. A cseh ágens elmondja ebben, hogy az idén aug. 7-én ebéd-tájt betért a szóban forgó antisemita vendéglőshöz s egy pohár bort rendelt. A vendéglős nagyon udvariasan ennivalóit is kínálta; mire a nevezett vendég azzal felelt, hogy már étkezett. Kis idő múltán a vendéglős ismét megjelent az étlappal s ezt megcselekedte ö t s z ö r, mindannyiszor azt nyervén válaszul, hogy a vendég már étkezett. Hanem a vendéglős urnak igen kemény volt a feje, nem fért bele, hogy cseh vendége miért nem étkezik s ujra azon kezdte: Parancsol uraságod valami ennivalót is? — A vendég türelmét veszítvén s azt híván, hogy a vendéglős siket, eléggé fennhangon katgorice kiáltotta, hogy: „Nem!“ Erre a vendéglős e szavakkal piszkolta meg: „Hunczut zsidai! várjatok csak majd leszurjuk, agyonverjük mi valamennyiötöket.“ És amint a vendég erre azt mondta, hogy „hagyja békén a zsidókat!“ az udvarias vendéglős, hátulról ököllel ugy képen találta ütni vendégét, hogy ez vértől elboritva esett le székéről. A tényállást a panaszos ezekben ismertetvén, becsületsértés miatt kéri a vendéglőst elmarasztalni. Mivel azonban a bíró ebben az esetben a testi biztonság elleni kihágást látott, az ügyet áttette a fenytő bíróság-hoz, ahol az udvarias vendéglős valószínűleg elveszi méltó jutalmát s ha másra nem is arra csak nyujtanak neki módot elmélkedni, hogy Csehország már azért sem lehet közel Jeruzsálemhez, mivel a zsidó és a cseh orrok között nagyon észrevehető a különbség.

— **Kievből** azon szomoru hír érkezik, hogy a muszka zsidók egyik legerősebb támasza, egyik leg-szebb disze, Brodsky Israel, a Kraesus a galamszivvel, a tudós, az igazságos, ki milliókat áldozott népe védelmében — nincs többé. Folyó hó 8-án hirtelen halál vetett végett a drága életnek.

— **Az olcsó ujság alapítója**, Lévy. J. M, hitsorsosunk ramsgatei birtokán a napokban 77 éves korában elhunyt (A kies tengermelletti Ramsgate tudvalevőleg bold. emlékű Montefiore Mózesnek is lakhelye volt, és ott nyugossa örökalmát is.) Lévy alapította a »Daily Telegraph«ot, mely lap az ő keze alatt 250,000 példányig vitte fel; a »Daily Telegraph« tulajdonosa előbb kereskedő volt, s csak a véletlen sodorta a hírlapírói pályára. A pennysajtó megalapítása által új korszakot teremtett az angol napisajtó történetében. Az elhunyt körülbelül ötven milliónyi vagyont gyűjtött össze. Halála előtt egy nappal ágyához hivatta lapjának összes dolgozótársait, elbucszott tőlük s megköszönte támogatásukat. Végrendeletében lapjának összes személyzetéről megemlékezett, még a legutolsó nyomdászinasnak is hagyott valamit. A szerkesztőség mintegy 100 tagja közül mindegyiknek szép összeget hagyott. — E hirt felemlíti a Budapesti Hírlap is, de az elhunyt nevét nem említi, csak annyit ír, hogy »77 éves ember.« Persze, az elhunytnek neve — Lévy.

SZEFFORISZ és RÓMA.

Történeti regény a negyedik századból.

Két részben.

23.

Irta: **Dr. Philippson Lajos.**

Fordította: **Háber Samu.**

— Első rész. —

S z e f f o r i s z .

Pompás hajnal ült hegyen völgyön, a nap legragyogóbb sugarai megaranyozták a kék tavat és hullámai fehér taraján szikráztak; a zöldbe borult hegyekről pedig vékonyka köd szállt fel, minő az oltárok áldozati füstje. A patriárka évek óta sem látta a tavat és a magaslatokat — de nem is kívánczolt utánuk, még most is, amint a város mögötte elmaradt, felső ruhája gallérjával eltakarta arcát, behunyta szemét, háborgó lelke belső világába merülve.

Patrika ellenben Mirjam mellett nyargalt, kezét fogva és szorongatva; ifju lelkületük a szerelem szárnyain, a jelen nyomasztó légköréből a magasba emelkedett, a mindig tiszta, derült mennybe és fájdalomuk meg szomoruságuk kölcsönös boldogságuk csendes örömeiben olvadt fel. Oh, ez az ifju szerelem a kényszerűség meleg házában gyorsan fejlődött ki és telt sok színű, illatos virágokat hozott. Pedig azt is tudták és érezték, hogy küzdelemteljes, veszélyekkel telt jövő számára kötöttek frigyét — de hát a boldog jelen verőfényében sütkéreztek, mely ott szikrázott a tó hullámain, a magaslatokon s feléjük mosolygott a mennyből is és ez a reményteli léleknek elég kezeség a jövő boldogsága mellett...

Tibériász fölött azonban a homály terjesztette ki szárnyait, mely nem tűnt el onnan soha, mai napig

sem, míg alatta megdőrdült a föld és házait romba döntötte...

A paróchia előtti téren újra harczrakészen állottak a római legionariusok, de ki sem törődött velük, senki sem jelent meg a téren. A nép csendesen vonult meg házaiban. Estefelé Gallusz császár is bevonult a város kapuján. A tubák riadoztak, a kürtök zenegtek, a lovak patkói dobogtak — ám az utczák kihaltak és üresek maradtak, és senki sem üdvözölte a társcsászárt és nem akadt, a ki Isten hozottal fogadta volna. Kedvetlenül lépett be a paróchiába, kíváncsian járta be az elhagyatott termeket és helyiségeket, melyek közül csak néhány és elfogadására a sietség miatt csak szükecskén volt bebutorozva. Az Eufrátón innenről érkezett rossz hírek vártak rá, és miután Tibériászból amit akart, minden be volt töltve, rövid pihenő után elhagyta a várost, a seregeket, kis helyőrség kivételével mind Ursicinus segítségére küldötte, és visszafordult utjára.

Jöjjön, minek jönnie kell!

A patriarka fogadtatása Szefforiszból mivel sem volt kevésbé ünnepélyes, mint távozása Tibériászból. Messze eléje özlött a nép. Fájdalom és harag küzdött a tömeg szívében a szanhedrin elnyomatása miatt, mely nélkül a nép el sem tudta magát képzelni, azon titkolt reménnyel, hogy a tilalmat még hatályon kívül helyezhetik és a szanhedrin a patriarka jelenléte folytán azon lesz, hogy újra megalakuljon Szefforiszból, honnan II. Juda patriarka csak száz évvel ezelőtt helyezte át Tibériászból. Azért tehát, amint a patriarka hordszéke láthatóvá lőn, a nép e zajos örömkialtásban akart kitörni: „Éljen a Naszi!“ De az utazás folytán összetörött agg alakjára és halotthalvány arcára vetett első tekintet visszafojtotta e szándékot és az üdvözlők méla hallgatással csatlakoztak a menethez. Az érkezettek így ezer meg ezren kísérték el a Patrika szép házáig, mely most, a katonák belőle rég kitakarodván, régi fényében pompázott.

Mily boldog volt Patrika, hogy Mirjamot már most vezethette be felékesített lakásába, hol nemskára mint urnő fog tenni-venni! Amint a bevonulásnál ezt megsugnia alkalma nyílt, Mirjam elpirult, de tekintetéből kiolvasható volt, hogy az új környezet, melyet ilyen fényesnek nem képzelt, egészen inyére való.

A nép megint szabadabban mozgott a város utczáin. Minél közelebb vonultak a perzsák az armeniai hegyek mentén az Eufrát északi részéhez, Ursicinus annál gyengébbnek érezte magát e fontos pont megvédésére egy ilyen hatalmas sereggel szemben. Ennélfogva minden hadosztályt, a mely Sziriában nélkülözhetőnek tetszett, maga körül vont össze. Néhány nap múlva a Szefforisz megszállva tartására visszamaradt őrség nagy részét is maga mellé rendelte: az itt maradtak magát a váracsot is alig láthatták el kellő számú őrséggel. Az őrszemek eltűntek a városból és a zsinagógák újra a lakosság céljait szolgálták. Ez a szent helyeket örömmel veite ismét tulaj-

donába és rövid idő múltán mindent a régi kerékvágásba terelt vissza.

De csak rövid ideig volt nyugtuk. A fény mellett ott az árnyék mindig! A patriarka megérkezését követő napon a hitehagyott József is megérkezett a a szefforisi váracsban. A császár meghatalmazásai és a czászár ajánlólevelei oda hatottak, hogy parancsnokot láttak benne. Sötét terveinek kivitelét nem is igen halogatta. Boszuérzete még mindig nem volt kielégítve, és a patriarka leánya utáni szenvedélyes vágya nem hagyta nyugodni. Miután a helyőrség csupa keresztény volt, maga köré gyűjtötte ő, és gyűjtő szavakkal lobbantotta lánggra hitbuzgalmukat.

— Mit? — így szólt hozzájuk. — Ti keresztény harcosok volnátok és Krisztus ellenségeit legyőzetenül és nyugton tűritek meg azon helyeken és országban, hol isteni lába nyomát hirdeti minden por-szem? Ezek megtagadják, vádolják, keresztre feszítik még ma is, és ti a fegyvert tétlenül tartjátok kezeitekben? Valóban, így magatok is e bűnökbe estek és testvéreitek és ti nemsokára tán a pogányok kezéből veszitek el büntetéseket. A Krisztus katonái vagyatok, így tehát ez országot mindenekelőtt az ő gyűlöltől kell megtisztítanotok és magatokat azon átok megtestesítőivé kell tennetek, melylyel e népet sújtották s a mely mostohává tette sorsát és kinná a létét. Minden ütés, melyet valamelyikére mértek, felment vétketek alól és üdvözít! Rajta, nincs veszteni való időnk, tiszteljétek az urat! A győzelem ezután megint a római zászlók nyomában fog járni és hatalmatok elér a világ végeire. Gazdagság e földön és üdvözülés az égben leendő jutalmatok!

A kétszínű gonosz ilyen beszédekkel lovalta fel a katonákat. A uszteknek a dolog nem igen fért a a fejükbe. Ők felismerték a veszélyeket, melyeknek kicsiny csapatuk a lakosság fellázadása esetében ki volna téve. Belátták, hogy olyankor, mikor egy hatalmas ellen van a nyakukon, pusztán a kiméletnek és szelid bánásmódnak van helye. De a feltüzelt katonákat már is nem győzték féken tartani, másrésről meg meghajoltak a császári rendeletek előtt, melyeket József bemutatott nekik. A dolgot hát a maga útján kellett hagyniok. Azonban József is felismerte, hogy a keze ügyébe eső katonasággal édes kevésre mehet, ennél fogva Szefforisz lakóit inkább megkínózni, hogysen bántalmazni akarta és a város korlátlan urává lenni volt minden törekvése.

Azt persze senki se értette jobban mint ő, miként kell volt hitsorsosainak az elevenére tapintani. Ezért, ha tudta, hogy a zsidók istentiszteletre gyűltek össze zsinagógáikban, kisebb csapat katonákat küldözgetett szét, hogy a zsinagóga ablakait bedobálják, ajtóit kitarják és gyalázó és gunyolódó szavakkal zavarják meg hymnusaikat; hogy aztán berontsanak és bántalmazzák a védekezőket.

(Folyt. köv.)

Ifj. Nagel Otto

könyvkereskedése

Budapest, Muzeum-körut,

a nemzeti színház bérházában.

Bevezetésre ajánlatos népiskolai tankönyvek:

Módszeres tornatanítás. I. Népiskolai tornagyakorlatok, írták Horváth F. és Juhász Gy. Ára —.40

Népiskolai földrajz. Irta: Barna J. fővárosi tanító, I. rész a népiskolák IV. osztálya számára. Kemény kötésben ára —.20

Népiskolai földrajz. Irta: Barna J. fővárosi tanító, II. rész a népiskolák V. osztálya számára. Kemény kötésben ára —.20

Népiskolai földrajz. Irta: Barna J. fővárosi tanító, III. rész a népiskolák VI. osztálya számára. Kemény kötésben ára —.20

A földrajz tanulását e könyvecske a gyermeknek nagyon megkönnyíti, mivel minden fölöslegest mellőzve, rövid velős szavakkal és hiánytalanul a szükséges ismeretet nyújtja.

Magyarország története párhuzamosan **alkormányunk vázlatával** és a főbb világesemények függelékével az újabb miniszteri tauterv alapján, írta Barna J. f. tanító. Negyedik kiadás. Kemény kötésben ára —.30

Népiskolai számtan I. rész, a népiskolák II. osztálya számára, írták Virág [Schön] József és Walter K., kemény kötésben ára —.15

Népiskolai számtan II. rész, a népiskolák III. osztálya számára, írták Virág [Schön] József és Walter K. fővárosi tanítók, kemény kötésben ára —.20

Népiskolai számtan VI. rész, a népiskolák V. és VI. osztálya számára, írták Virág [Schön] József és Walter K. fővárosi tanítók, kemény kötésben ára —.40

E könyvecske osztályról osztályra vezeti a gyermeket az elemi számtan ismeretelésébe a vidéki gyermek látköréből vett gyakorlati példákat alkalmazva, miért is e könyv vidéki iskolában különös helyén van.

Az egyenletek megfejtése népszerű modorban írta Schwarz M. állami tanító, a népiskolák V., VI. osztályai és polgári iskolák számára ára —.40

E könyv jövedelméből az országos tanítók árvaháza javára minden elkelt példány után tíz-tíz krajczár szerző részéről fordítottatni fog.

Zsidó hittani katekizmus leányiskolák részére, írta Halász N., I. rész. Kemény kötésben ára —.30

Zsidó hittani katekizmus leányiskolák részére, írta Halász N., II. rész. Kemény kötésben ára —.25

Zsidó hittani katekizmus leányiskolák részére, írta Halász N., III. rész. Kemény kötésben ára —.35

Zsidó hittani katekizmus leányiskolák részére, írta Halász N., IV. rész. Kemény kötésben ára —.35

Minden bárhol kiadott vagy hirdetett könyv nálam és a legelőnyösebb árszámítás mellett kapható. Vidéki megrendelések gyorsan és pontosan teljesítetnek.

Kimerítő könyvárjegyzékek kívánatra ingyen és bérmentve küldetnek.

Német nyelven:

Leitfaden zum richtigen Denken, Sprechen und Schreiben, írta Flesch M. fővárosi tanító, I. Theil für die unteren Jahrgänge der Volksschule. Második kiadás. Kemény kötésben ára —.30

Leitfaden zum richtigen Denken, Sprechen und Schreiben, írta Flesch M. fővárosi tanító, II. Theil für die oberen Jahrgänge der Volksschule. Kemény kötésben ára —.30